

Dace Markus, Ilona Bukša, Santa Daume

LATGALES DVĪŅI: ASOCIĀCIJAS UN VALODA

Raksta mērķis ir iepazīstināt ar divu latgaliešu ģimeņu bērnu zīmējumiem un stāstījumiem par noteiktiem jēdzieniem. Pētījumā izmantots bērnu valodas izpētei piemērots asociatīvais eksperiments, kura laikā bērni stāsta par pētnieku piedāvātajiem jēdzieniem un vienlaikus attēlo tos zīmējumā. Pētījumā iesaistīto bērnu zīmējumos atklājas bērnam nozīmīgas pazīmes, kas saistās ar konkrēta jēdziena izpratni. Tās parādās zīmēšanai izvēlētajā objektā vai detaļā, zīmētā cilvēka pozā, kā arī cilvēku mīmikā. Vienas ģimenes dvīņu zīmējumi un stāstījumi ir līdzīgāki, kad jēdzieni bērna izpratnei ir abstraktāki, tomēr vienādi tie nav nekad.

Atslēgas vārdi: dvīņi, asociatīvais eksperiments, bērnu valoda, zīmējumi.

TWINS OF LATGALE: ASSOCIATIONS AND LANGUAGE

The aim of the study is to offer initial materials of the associative research done in two twin families living in Latgale and speaking Latgalian dialect. In order to get deeper knowledge about Latgalian children's language in general, sustained and quantitative studies have to be carried out in the future.

In folklore and tribal traditions (mostly in Africa) that have survived to our days, human twins are considered taboo regardless of how identical they look. In some tribal traditions, the birth of twins is received as a good omen, but in some other, on the contrary, as a serious curse. Twins are even killed and their mothers deported (Lash 1993:5). Anyway, the birth of twins is considered a creation of incomprehensible power. In this article we will use stories and drawings of twins from two families in Latgale about the following concepts: happiness, unhappiness, young, old, hard work, laziness, Latvia, the world, Europe, freedom, President, crisis, homeland, Latgale.

The drawings of twins reflect every child's meaningful associations with his/her particular understanding of the concept. These signs appear in the drawing of the selected object or component, such as the old house and the new house, a cage, where a person can escape from, a pack in the hands of a hardworking man, President's red tie, etc. It is also seen in the posture of the person depicted in the drawing,

<http://dx.doi.org/10.17770/latg2016.8.2239>

such as with hands raised in a cheerful leap into freedom or bended legs in a dance, as well as in one's facial expression.

The drawings and narration of twins from one family are more alike when children illustrate abstract concepts. In such cases they use their knowledge about the surrounding world which is learned from TV or pictures they have seen. For instance, the seven-year-old twins colour their country Latvia in the colours of the national flag of Latvia. The earth is represented in the colours of the globe - the blue and green – and it is in the shape of the globe. The President is depicted as a solemn person in a neutral pose wearing a black suit with a red tie. Europe is shown as a formless green area. Meanwhile, the children are more careful and detailed when showing the concepts which are connected with certain things, emotions and actions, for example, a hardworking person is one who brings in firewood, happiness is to get a LEGO box when you want to play, a shopping-bag full of various newly purchased items. The twins also more describe those concepts, which are heard from adults, for example, why Daugavpils has such a name.

The most important differences are observed in those narratives and drawings of twins from one family where the child's emotional associations are felt. For example, when depicting freedom, the child draws a grid and thinks how to escape from it or draws freedom as a happy man who is jumping or dancing. The children's association about the concept of old is also different. One of the twins associates this concept with the time span and draws a clock, but the other twin, thinks of ancient times and draws an antique flag with a coat of arms in the centre. The twins also understand the concept of homeland differently – one equals it to the family, but the other twin thinks his homeland is Latvia.

In general, we can acknowledge that the narratives and drawings of Latgale twins confirm the cognition that twins may be similar and not similar but never alike (Lash 1993:5-6).

Keywords: twins, associative research, language, drawings.

Ievads

Jau agrāk ir veikti dažādās Latvijas vietās ontolingvistiski ievirzīti bērna valodas pētījumi, kuros apzināta bērna pasaules uztvere, vērtības un to atspoguļojums valodā un zīmējumā. Šādos pētījumos izmantots adaptēts asociatīvā eksperimenta veids, kad bērns stāsta par piedāvāto jēdzienu un vienlaikus attēlo to zīmējumā. Bērnu zīmējumus dažādu zinātņu speciālisti izmanto arī bērnu redzes, psiholoģisko pārdzīvojumu un sociālo apstākļu analīzē (Шапиро 2006: 219–235), pētījumos, kas ir pamatā šai publikācijai, zīmējums ilustrē bērna stāstījumu un palīdz saprast viņa asociācijas par noteiktu jēdzienu. Šajā rakstā analizēti Latgalē dzīvojošu divu ģimeņu dvīņu asociatīvā pētījuma materiāli. Lai izteiktu drošākas, plašākā faktoloģiskā materiālā balstītas atziņas par Latgales ģimeņu bērnu asociācijām un valodu kopumā, būtu jāveic jauni kvantitatīvi pārliecinoši pētījumi.

Rakstā analīzei tiek izmantoti dvīņu stāstījumi un zīmējumi par jēdzieniem *laime, nelaime, jauns, vecs, čakls, slinks, Latvija, pasaule, Eiropa, brīvība, prezidents, krīze, dzimtene, Latgale*. Salīdzinot trīsgadīgo un piecgadīgo dvīņu stāstīto un zīmēto, tika pievērsta uzmanība dažāda vecuma bērnu izpratnei par piedāvātajiem jēdzieniem un meklēts līdzīgais un atšķirīgais vienas ģimenes dvīņu zīmējumos un valodā. Tā kā latviešu bērnu valodas pētījumos jau uzkrāts samērā liels materiāls pārsvarā ar 4–6 gadus vecu bērnu stāstījumiem un zīmējumiem par viņu izvēlētiem jēdzieniem (sk. Markus 2008, 2012), salīdzinājumam jēdzieni atstāti nemainīti arī šoreiz, kaut autores labi apzinās, ka trīsgadīgiem dvīņiem izvēlētie jēdzieni saprotami grūtāk. Abās ģimenēs ikdienas sarunas risinās latgaliski, tādēļ arī mūsu aptauja notika latgaliski.

Pētījuma metodika un rezultāti

Sarunas ar abiem dvīņu pāriem notika 2016. augustā, katrā ģimenē eksperiments ilga divas dienas, eksperimentā piedalījās divi dvīņu pāri un raksta autores.

Autores apzinās, ka divu dvīņu pāru valodas dati ir kvantitatīvi neliels izpētes materiāls, tomēr ne tik bieži pastāv iespēja izvaicāt dvīņus, tādēļ bija liels vilinājums sarunāties ar šiem bērniem. Folklorā un cilšu tradīcijās, kas izdzīvojušas līdz mūsu dienām (pārsvarā Āfrikā), cilvēku dvīņi tiek uzskatīti par tabu neatkarīgi no tā, cik identiski viņi izskatās. Dažu cilšu tradīcijās dvīņu piedzimšana tiek sveikta kā laba likteņa zīme, bet citās, tieši pretēji, – kā nopietns lāsts. Dvīņi tiek pat nogalināti un viņu mātes izraidītas (Lash 1993: 5). Katrā ziņā dvīņu rašanās tiek uzskatīta par neizdibināmas varas darbu. Pēc plaši izplatītā definējuma dvīņi ir īpašs divējādības gadījums, dvīņi ir līdzīgi un nelīdzīgi, bet vienādi – nekad (Lash 1993: 5–6). Dvīņu valodas pētījumi ir veikti arī citviet pasaulē, vairāk šos pētījumus aprakstījuši psihologi un ģenētiķi, pētījumos konstatēts, ka 2–3 gadus veciem bērniem vārdu krājuma un gramatikas apgūšana tieši korelē, atrasta augsta ģenētiskā korelācija starp sekmēm un verbālo un neverbālo iemaņu apgūšanu, pētīta ģenētikas un vides ietekme uz bērna attīstību u. c. (sk. Dionne et al. 2003, Raipulis 2016). Tā kā parasti šo pētījumu autori nav valodnieki, dialekta un literārās valodas saskare tajos nav analizēta, tomēr par latgaliski runājošajām ģimenēm Latvijā tieši šādi pētījumi varētu sniegt jaunas atziņas par bērnu (tai skaitā dvīņu) runas attīstību.

Trīsgadīgo dvīņu valodas un zīmējumu izpētes materiāli

Trīsgadīgā Helēna centās ieklausīties vārda skanējumā, bieži teica, ka zina tādu vārdu, bet nemācēja paskaidrot, tikai piemeklēja katram jēdzienam kādu krāsu. Ar krāsu flomāsteru viņa vilka katram vārdam pa divām līnijām, piemēram, *laime* viņai asociējās ar divām zilām svītrām (sk. pielikuma 1. attēlu 205. lpp.), *nelaime* – ar pelēkām, *jauns* un *čakls* ieguva attiecīgi sarkanu un oranžu, tātad – košas krāsas, gan *Latvija*, gan *Latgale* tika zīmētas ar melnām līnijām, varētu domāt, ka attēlota zeme – augsne, bet pati meitene to nekommentēja. Pirmsskolas psiholoģijā atzīst, ka līniju un krāsu bērns izmanto par izteiksmes līdzekli, turklāt krāsu biežāk nekā līniju: krāsa bērnam saistās ar emocionāliem pārdzīvojumiem (Урунтаева 1997: 75).

Helēna skaļi klagāja aptaujas starplaikos, bet izteikties par jēdzieniem negribēja, bet deva priekšroku krāsu līnijām. Aizdomas par trīsgadīgās Helēnas ne visai pamatoto krāsu izvēli un pat iespējamo jēdziena neizpratni rosināja Helēnas īsais apgalvojums (*Jā!*), ka viņa saprot jēdzienu *krīze* un zīmēja to kā divas dzeltenas līnijas (sk. pielikuma 2. attēlu 205. lpp.), kamēr pārējie eksperimentā iesaistītie bērni nezināja, ko tas nozīmē. Arī abu trīsgadīgo dvīņu piecgadīgais brālis patstāvīgi iesaistījās eksperimentā, un vienīgais jēdziens, kuru viņš nesaprata, bija *krīze*. Protams, tikai priecē, ka šie bērni nezina, kas ir *krīze*.

Trīsgadīgais brālis Miķelis vispirms mēģināja „špikot” no māsas padarītā un vilka līdzīgas līnijas, tikai izvēlējās citas krāsas, piemēram, *laime* Miķelim likās brūna, bet *nelaime* – sarkana (sk. pielikuma 3. attēlu 206. lpp.), pie tam sarkanā *nelaime* izrādījās asiņu krāsa, jo Miķelis komentēja: *Kod sasiitš cylvaks* (Intervija I). Vecāki sarunās ar komentāriem neiejaucās, izņemot tēva aizrādījumu par „špikošanu”: *Nazaver, kuo zeimej muosa!* Pēc aizrādījuma Miķelis centās zīmēt pats, paziņoja, ka viņam nepatīk zīmuļi (iespējams, ka tā bija protesta reakcija uz tēva iejaukšanos, jo trīsgadīgie bērni centās atbildēt tieši uz uzdotajiem jautājumiem, nenovirzoties no uzticētā uzdevuma) un turpmāk zīmēja dažādas figūras tikai ar zilu flomāsteru, šādā variantā viņš arī komentēja dažu figūru izvēli attēlam, piemēram, jēdzienam *jauns* Miķelis stāstīja, ka viņam ir *Školas jaunas kurpes tumā kruosā*, bet tad uzzīmēja lielu zilu kvadrātu, kas esot *jauna muoja* (sk. pielikuma 4. attēlu 206. lpp.), savukārt jēdzienam *vecs* tika mazs zils kvadrāts (sk. pielikuma 5. attēlu 206. lpp.), kas esot iepriekšējā ģimenes *vacuo muoja*. Arī 2013. gadā veiktajā bērnu valodas pētījumā jēdzienus *jauns* un *vecs* vairāki bērni skaidroja saistībā ar jaunām vai vecām lietām (Markus, Bērziņa 2013: 157–160). Latvija tika attēlota kā garena zila kontūra, jēdziens *slinks* iznāca zils traips, bet par turpmākiem jēdzieniem Miķelis vairs nespēja koncentrēties, pateica: *Vusu pabeidzu*, un saruna tika pārtraukta. Bērnu tēlotājmākslā trīs gadu vecumu uzskata par attēlošanas posma sākumu, pieaugušajam trīsgadīga bērna zīmējumus ir grūti izprast, un bērnam pašam šāds zīmējums ir skaidrs tikai tajā brīdī, kamēr viņš zīmē (Hibnere 1977: 69), tāpēc saprotama abu trīsgadīgo dvīņu pieticīgā zīmēšanas prasme.

Tas, ka bērns zīmē no kreisās vai labās puses, vēl nenozīmē, ka viņš ir vai nav kreilī. Literatūrā jau sen stāstīts par bērniem, kuri vienlīdz labi darbojas ar abām rokām, izsakot hipotēzi, ka šie bērni varbūt ir kreīļi, kuri bērnībā mācīti darboties ar labo roku, kā arī rakstīts par kreilisma iespējamo iedzimtību (sk. Dahlberg 1926: 177–184). Mūsu pētījumā bija ļoti skaidri vērojams, ka trīsgadīgie dvīņi Helēna un Miķelis vienlīdz labi zīmē gan ar kreiso, gan labo roku, tomēr zīmējumus vienmēr sāka no labās puses uz kreiso, kas raksturīgāks kreīļiem. Bērni aug piecu bērnu ģimenē, kurā vecākais brālis ir kreilī, viņš daudz nodarbojas ar mazākajiem – kopā zīmē, spēlējas, tādēļ iespējama brāļa ietekme. Abi trīsgadīgie dvīņi zīmēja krāsainas līnijas vai ne visai skaidras ģeometriskas figūras, kamēr septiņgadīgie dvīņi centās veidot tēlus.

Septiņgadīgo dvīņu zīmējumu un stāstījumu izpētes materiāli

Abiem septiņgadīgajiem dvīņiem Renātam un Raivo zīmējumos parādījās daudz kopīgu asociāciju, tomēr bija vērojamas arī atšķirības, kas kopumā liek domāt par Renātu kā māksliniecišķāku, bet Raivo kā tehniskāku zēnu. Atšķiras jau zīmējumu izkārtojums lapā – Renāts bez noteiktas secības zīmējumus brīvi izkārtēja pa visu lapu (sk. pielikuma 6. attēlu 207. lpp.), kamēr Raivo jautājumu secībā zīmējumus strikti kārtēja divās līnijās (sk. pielikuma 7. attēlu 207. lpp.). Abi dvīņi izmantoja atšķirīgus krāsu zīmulus, Renāta zīmējumi ir košāki, viņš izmantoja krāsas arī cilvēku attēlojumā, Raivo visus cilvēkus zīmēja tikai ar melnās krāsas zīmuli, vienīgi prezidenta tēlam piezīmēja sarkanu svītriņu kaklasaites vietā. Uz jautājumu *Kuo izaveruos laime?* (Intervija II), Raivo skaidro: *Laime ir prīcīga. Ļego ir laime, kod tev nūpierķ Ļego, tod tu eši laimīgs*, viņš uzzīmēja lego kastīti, kur *juosalīk zeimejums*. Nelaimīgā cilvēka tēlu Raivo zīmēja kā dusmīgu seju un skaidroja tikai, ka nelaime ir: *Kod iz tevis dusmojuos*. Atkarībā no attēlojamā jēdziena Renāts savukārt centās rādīt atšķirības cilvēku figūrās un sejas izteiksmē, piemēram, violeti krāsotais cilvēks, ko Renāts zīmēja, domājot par jēdzienu *brīvība*, ir smaidošs, ar lēcienā vai dejā ieliektām kājām, rokas paceltas uz augšu, un kopumā tas rada priecīga cilvēka tēlu. Jēdzienu *brīvība* Raivo pēc neilgas pārdomu pauzes izprātoja kā *Nu cītuma atbreivuošs* un uzzīmēja cietuma režģi. Par to, ka šāda brīvības izpratne bērniņā ir izplatīta, ir jau rakstīts (Markus 2015), bērni brīvību bieži saista ar darbību, kad dzīvniekus atbrīvo no būriem, cilvēkus no cietuma (Markus 2015: 102), izprot kā iespēju darīt, ko gribas (Markus 2015: 91). Arī Renāts saka: *Ite skrīn puiss, atsabreivojuos nū ituo, muzeja, skatejās senuo laiku lītas, tagad ir breivis*. Domājot par jēdzienu *laime*, zīmējumos cilvēks rādīts smaidošs. Renāts saka: *Laimīgs cilvacīņš, laimīgs par tū, ka jis pabeidza laimīgi školu*, bet skumjā sejiņa zīmēta cilvēkiem, ar kuriem ilustrēti jēdzieni *slinks* un *nelaime*, viņš skaidroja: *Nalaimīgs, kod sadauzeja vāzi. Kam slikti veicās. Prezidenta tēls abiem brāļiem izkrāsots eleganti melns, sejas izteiksme neitrāla, līdzīgi brālim, arī Renāts pievilcis nelielu sarkanu svītriņu prezidenta kaklasaites (šlipstes) vietā. Raivo stāsta: Prezidents, tis, kurs ir golvanīs pilsātā. Kāpēc melns? Nu par tu, ka viņam ir apģierbi malni. Savukārt Renāts saka: Es zinu jū, prezidentu, ite Andris Bērziņš un komentē melnās krāsas izvēli: *Ite juo bikses i kurpes, sorkanuo šlipste, as taidz beju, fotogrāfijā*. Uzdodot papildu jautājumu: *Tu beji leidzīgs prezidentam?* Atbild: *Nu da*. Pēc jautājuma, vai gribētu būt prezidents, Renāts apstiprina, bet tad nopietni piebilst: *Bet puordūmoju*. Tālākā diskusijā par šo jautājumu Renāts neiesaistās. Raivo zīmētajiem cilvēkiem divas svītras attēlo kājas, divas – rokas, viena – ķermeni un pildīts aplis – galvu. Tikai vienā gadījumā, attēlojot jēdzienu *čakls*, Raivo savam melnajam cilvēciņam pie rokas piezīmē brūnu treknāku svītru un saka: *Čakls ir, kod struodaj, kod cylvaks nas molku*, arī Renāts saka: *Čakls – paleidz molku nest. Es nasu, kod paps pasoka*. Raivo atzīstas, ka nezina, kas ir *krīze*. Uz jautājumu, kas ir *dzimtene*, Raivo gan tūliņ atbild: *Ģimene* un tūlīt sāk zīmēt daudzas cilvēku figūras: *Ite cylvaki. Ite vecmamma, ģeds, mamma, paps i bārns*. Bet Renāts skaidro: *Dzimtene ir Latveja vai itei, nu**

valsts. *Es jū izzeimēšu na zaļū, a Latvejas karūgu.* Arī Renāts nezina, kas ir *krīze*. Septiņgadīgie dvīņi dažādi izprot jēdzienu *vecs*, Renāts to saista ar laika ritējumu: *Es zinu, tis ir Binben. Jis usot kai pa vacam ti jou stovn*”, zīmē slaveno Londonas Big Ben torni ar pulksteni un saka: *Itis ir Binben. Es nabeju tur, mož aizbraukšu, bet es jū zinu, jū vāk izcelt Mainkroftā*, Renāts dalās ar savām zināšanām par Londonas pulksteni, kuras ieguvis no populārās datorpsēles *Minecraft*. Bet Raivo domā par vēsturi, sakot, ka *vacs ir vaca biļde* un zīmē *karūgu ar vacu gierbūni* vidū. Arī jēdziena *jauns* attēlojums un asociācijas abiem brāļiem ļoti atšķiras – Renāts zīmē plauktu un stāsta: *Tis ir jaunijs plaukts, man nav, es izdūmoju tuodu jaunu. Tur stāv vāzes..., nu, toudi iztaisīti, nū ituo, ģipsa, kūceņīm*, bet Raivo zīmē jaunu Latvijas karogu un saka: *Jaunc ir Latvejas karūgs, kad viņu nūpierk.* Jēdzienu *Latvija* Raivo attēlo kā karogu un ļoti cenšas to krāsot pareizā sarkanā krāsā, bet Renāts uzzīmē Latvijas kontūru, izkrāso zaļganbrūnu un skaidro: *Latveja, golvaspilsāta Rīga. Zuole Latvejā zaļa.*

Abi septiņgadīgie dvīņi zīmē *Eiropu* kā zaļi izkrāsotu kontūru ar uzrakstu *eiropa*, demonstrējot šī vārda burtu zināšanas, bet īsti nezina, kā jēdzienu paskaidrot. Renāts stāsta, ka zina, ko nozīmē *Eiropa*: *Ļūti vīgli, mes dzeivojom Eiropā* un zīmē zaļganu *Eiropu*. Savukārt par jēdzienu *Latgale* Raivo uzreiz zina, ka tur ir *Azari i zuole*. Renāts par *Latgali* saka: *Tī, kur mes dzeivojam. Ite nūzeimej Daugavpils i Riezekne. Tuos ir pilsātas. Es zinu, par kū Daugavpili nūsauca, pīlika vuordu piļs, par tū ka tī beja piļs.* Pasauli abi brāļi attēlo kā apli, kas izkrāsots ar ziliem un zaļiem plankumiem un kopumā atgādina globusu. Jau agrākajos eksperimentos novērojām, ka šāda pasaules interpretācija raksturīga skolas vecuma bērniem. Raivo paskaidro, ka *Pasaule ir zeme*, bet Renāts saka: *Pasaule ir planeta*. Rakstā par jēdziena *pasaule* attēlojumu iepriekšējos bērnu zīmējumos secināts, ka *Pirmsskolas un jaunākajā skolas vecumā apgūtās zināšanas vairāk dominē tādu jēdzienu izpratnē, kuru attēlus ikdienā bērni neredz* [retāk – redz kā globusu vai karti – D. M., I. B., S. D.], *tādēļ, piemēram, jēdzienu „pasaule” daļa bērnu attēlojuši kā zemeslodi bez īpašām sadzīves detaļām* (Markus 2008: 224). Arī septiņgadīgo dvīņu zīmējumi to apliecina.

Nobeigums

Zviedru zinātnieks *Svens Andersson* (*Sven Andersson*) raksta, ka bērnu zīmējumos reflektējas viņiem personīgi nozīmīgas pazīmes (Andersson 1994: 54). Pilnībā piekrītot zinātniekam, varam secināt, ka mūsu pētījumā iesaistīto bērnu zīmējumos atklājas bērnam nozīmīgas pazīmes, kas saistās ar konkrētā jēdziena izpratni. Šīs pazīmes parādās zīmēšanai izvēlētajā objektā vai detaļā, piemēram, vecā māja un jaunā māja, krātiņš, no kura izkļūst brīvībā, nesamais čakla cilvēka rokā, sarkana kaklasaite prezidenta tēlam u. tml., tas izpaužas arī zīmētā cilvēka pozā, piemēram, ar priecīgā brīvības izjūtas lēcienā vai dejā ieliektām kājām, uz augšu paceltām rokām, kā arī cilvēku mīmikā, kas tiek tradicionāli tēlota, mainot uzacu un mutes līnijas. Vienas ģimenes dvīņu zīmējumi un stāstījumi ir līdzīgāki, kad jēdzieni ir abstraktāki, tad tiek izmantots apkārtējā pasaulē mācītais, televīzijā vai attēlos

redzētais – stereotipiskais. Piemēram, abi septiņgadīgie dvīņi Latviju krāso valsts karoga krāsās, pasauli attēlo līdzīgu globusam un krāso zilu un zaļu. Prezidentu zīmē kā svinīgu personu neitrālā pozā melnā uzvalkā ar sarkanu kaklasaiti, Eiropa tiek rādīta kā nenoteiktas formas zaļi izkrāsots laukums. Savukārt tos jēdzienus, kuri ikdienā saistās ar konkrētām lietām, emocijām, darbībām, piemēram, čakls ir tas, kurš nes malku, laime ir dabūt lego kastīti, lai spēlētos, jauns ir nopirkts plaukts ar dažādām tajā saliktām mantām u. tml., bērni apraksta detalizētāk un arī attēlo zīmējumā uzmanīgāk. Plašāk tiek aprakstīti tie jēdzieni, par kuriem ir dzirdēts skaidrojums, piemēram, kāpēc Daugavpilij tāds vārds.

Lielākās atšķirības vērojamas tajos vienas ģimenes dvīņu stāstījumos un zīmējumos, kuros jaušamas paša bērna emocionālās asociācijas, piemēram, brīvības attēlojums, zīmējot ieslodzījuma režģi, domās par izkļūšanu no tā un brīvības attēlojums kā priecīga cilvēka palēciens vai deja, atšķiras arī asociācijas par jēdzienu *vecs*, ko viens no dvīņiem saista ar laika ritējumu un zīmē pulksteni, bet otrs dvīnis, domājot par seniem laikiem, zīmē senlaicīgu karogu ar ģerboni centrā, arī jēdzienu *dzimtene* katrs sapratis un uztver atšķirīgi – vienam tas ir kā sinonīms ģimenei, bet otrs dvīnis domā par dzimteni kā par Latviju. Kopumā varam atzīt, ka arī Latgales dvīņu stāstījumi un zīmējumi apstiprina pētnieka Džona Laša (*John Lash*) atziņu, ka dvīņi var būt līdzīgi un nelīdzīgi, bet vienādi – nekad (Lash 1993: 5–6). Papildu mūs iepriecināja, ka visi aptaujātie dvīņi prata savu dzimto izloksni, tomēr intervijas bija pārāk īsas, lai konstatētu lokālās kultūras zīmes, kas atšķirtos no citu novadu bērnu runas.

AVOTI

Intervija I – Intervija ar trīsgadīgajiem dvīņiem, 03.09.2016.–04.09.2016., Upīte, Šķilbēnu pagasts, Viļakas novads. I. Bukšas personiskais arhīvs.

Intervija II – Intervija ar septiņgadīgajiem dvīņiem, 23.04.2016.–24.04.2016., Rēzekne. I. Bukšas personiskais arhīvs.

LITERATŪRA

Andersson, Sven (1994). *Social Scaling and Children's Graphic Strategies: A Comparative Study of Children's Drawings in Three Cultures*. Linköping, Linköping University Press.

Dahlberg, Gunnar (1926). *Twin birth and twins from a hereditary point of view*. Inaugural dissertation. Stockholm.

Hibnere, Velta (1977). *Bērnu tēlotājdarbības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne.

Dionne, Ginette, Dale, Philip, Smith, Boivin, Michel, Plomin, Robert. (2003). Genetic evidence for bidirectional effects of early lexical and grammatical development. *Child Devel.*, vol. 74, No. 2. 394–412.

Lash, John (1993). *Twins and the Double with 153 illustrations, 16 in colour*. London: Thames and Hudson.

Markus, Dace, Bērziņa, Dace (2013). Bērnu valodiskā kreativitāte. Bebre, Rita (sast., 2013). *Radoša personība XI*. Zinātnisko rakstu krājums. Rīga: RPIVA. 152–163.

Markus, Dace (2015). Jēdziens *brīvība* Latvijas bērnu stāstījumos latviešu un krievu valodā.

Vulāne, Anna, Markus, Dace (red., 2015). *Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā*. Zinātnisko rakstu krājums. Rīga: Zinātne. 89–113.

Markus, Dace (2008). Jēdzieni bērna valodā un attēlā. Marnauza, Māra (red., 2008). *Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā*. Rīga, 13–15. marts. Rīga: RPIVA. 220–224.

Markus, Dace (2012). Children`s explanations of the concept of *future* in Latvian. *Journal of Baltic Studies*. Vol. 43, Issue 2, June. 273–290.

Raipulis, Jēkabs (2015) Bērna valodas attīstību ietekmējošie faktori. Anspoka, Zenta u. c. (2015). *Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā*. Rīga, 13–15. marts. Rīga: RPIVA. 111–119.

Шапиро, Лоренс (2006). *Секретный язык детей. Детский язык жестов, снов, рисунков. Узнайте их тайный смысл*. Москва: АСТАСТРЕЛЬ.

Урунтаева, Галина Анатольевна (сост., 1997). *Психология дошкольная*. Хрестоматия. Москва: Академия.